

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 07.02.1973, sp. zn. Sc 1/72, ECLI:CZ:NS:1973:SC.1.1972.1

Číslo: 21/1973

Právní věta: Při zjišťování podstatného poklesu výdělku (§ 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb.) pracovníka, který byl v rozhodném období neschopen práce, je třeba vyloučit vliv z tohoto stavu vyplývajících skutečností, které by mohly zkreslovat závěr o jeho skutečném hrubém výdělku, jakož i o míře jeho pracovní schopnosti. Nelze tedy při zjišťování podstatného poklesu výdělku přihlížet ani k dobám pracovní neschopnosti, za něž je poskytováno nemocenské, ani k poskytovanému nemocenskému. Jestliže byl pracovník dlouhodobě ve stavu pracovní neschopnosti a krátké období jeho pracovní činnosti v této době neposkytuje dostatečný podklad pro úvahu, zda u něho nastal podstatný pokles výdělku, je zapotřebí přiměřeně prodloužit zkoumané období.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 07.02.1973

Spisová značka: Sc 1/72

Číslo rozhodnutí: 21

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Nemocenská, Řízení před soudem, Sociální zabezpečení

Předpisy: 36/1964 Sb. § 27

§ 15

§ 18

§ 20 102/1964 Sb. § 12

§ 27a 101/1964 Sb. § 9

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 21/1973 sb. rozh.

Při zjišťování podstatného poklesu výdělku (§ 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb.) pracovníka, který byl v rozhodném období neschopen práce, je třeba vyloučit vliv z tohoto stavu vyplývajících skutečností, které by mohly zkreslovat závěr o jeho skutečném hrubém výdělku, jakož i o míře jeho pracovní schopnosti.

Nelze tedy při zjišťování podstatného poklesu výdělku přihlížet ani k dobám pracovní neschopnosti, za něž je poskytováno nemocenské, ani k poskytovanému nemocenskému.

Jestliže byl pracovník dlouhodobě ve stavu pracovní neschopnosti a krátké období jeho pracovní činnosti v této době neposkytuje dostatečný podklad pro úvahu, zda u něho nastal podstatný pokles výdělku, je zapotřebí přiměřeně prodloužit zkoumané období.

(Stanovisko senátu Nejvyššího soudu ČSSR k zajištění jednotného výkladu zákona ze 7. 2. 1973, [Sc 1/72](#))

Nejvyšší soud ČSR usnesením ze 28. 4. 1971 sp. zn. Co 469/70 a usnesením z 22. 11. 1971 sp. zn. 5 Co 224/71 změnil usnesení krajského soudu v Ostravě z 10. 9. 1970 č. j. 17 C 62/70-13 a usnesení téhož krajského soudu z 23. 4. 1971 č. j. 14 C 83/71-10 tak, že zrušil rozhodnutí Úřadu důchodového zabezpečení v Praze o částečném invalidním důchodu. V odůvodnění těchto rozhodnutí uvedl, že při zjišťování podstatného poklesu výdělku nelze při výpočtu průměrného měsíčního výdělku pracovníka postupovat tak, jak se postupuje při zjišťování průměrného měsíčního výdělku (pro výpočet důchodu) podle ustanovení § 9 odst. 2 zákona č. 101/1964 Sb. a § 12 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb., neboť pro takový postup není v zákoně podkladu. Ustanovení § 12 až § 15 vyhlášky č. 102/1964 Sb. jsou provedením ustanovení § 9 zákona č. 101/1964 Sb. Kdyby v § 12 odst. 1 citované vyhlášky nebylo stanoveno, že se do doby, z níž je vypočítáván průměrný měsíční výdělek, nezahrnují náhradní doby, nebylo by možno přihlížet k tomu, že pracovník v rozhodné době 10 nebo 5 roků před rokem vzniku nároku na důchod pro nemoc nepracoval. Ustanovení § 12 uvedené vyhlášky obsahuje tedy úpravu, která stanoví ve prospěch pracovníka příznivější způsob výpočtu průměrného měsíčního výdělku, z něhož se vypočítává důchod. Toto ustanovení však nelze použít při výpočtu průměrných hrubých výdělků ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb., neboť by tak docházelo ke zjevnému znevýhodnění pracovníka, u něhož by se nesrovnával skutečně docílený průměr výdělku, nýbrž fiktivní průměr hrubých výdělků za šest měsíců. Je také správné, aby se u pracovníka, který pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav může vykonávat dosavadní nebo jiné stejně kvalifikované zaměstnání jen za zvlášť ulehčených pracovních podmínek nebo jen jiné zaměstnání méně kvalifikované (§ 20 odst. 4 zákona č. 101/1964 Sb.), zjišťovalo, kolik si skutečně vydělal a nikoliv kolik by si vydělal, jestliže by byl stále schopen práce. Není proto ustanovení § 12 odst. 1, věta druhá, vyhlášky č. 102/1964 Sb. použitelné při zjišťování průměru hrubých výdělků za posledních šest měsíců podle ustanovení § 18 odst. 1 téže vyhlášky. Průměr hrubých výdělků za posledních šest měsíců je tedy nutno zjišťovat tak, že se úhrn docílených hrubých výdělků dělí šesti bez ohledu na to, že pracovník v této době byl pro nemoc práce neschopen.

Nejvyšší soud ČSR se tak v uvedených rozhodnutích odchýlil od závěrů, k nimž dospěl bývalý Nejvyšší soud v rozhodnutí z 22. 2. 1968 sp. zn. [6 Cz 191/67](#) (uveřejněném pod č. 32/1969 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR), podle nichž není možné v souvislosti s posuzováním splnění ekonomické podmínky přihlížet při výpočtu hrubého výdělku ani ke dnům, v nichž bylo pobíráno nemocenské, ani k částce, která byla za tyto dny vyplacena na nemocenském.

Nejvyšší soud SSR usnesením z 19. 8. 1971 sp. zn. 4 Co 15/71 zrušil usnesení krajského soudu v Banské Bystrici z 10. 3. 1970 č. j. 16 C 90/69-16 a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení a rozhodnutí. V odůvodnění tohoto rozhodnutí uvedl, že neobsahuje-li ustanovení § 18 vyhlášky č. 102/1964 Sb. úpravu pro výpočet výdělku ze zkoumaného období šesti kalendářních měsíců před datem zjišťování ekonomické podmínky poklesu výdělku, je třeba analogicky vycházet ze stejných zásad jako při výpočtu průměrného měsíčního výdělku podle ustanovení § 9 zákona č. 101/1964 Sb. a § 12 až § 15 vyhlášky č. 102/1964 Sb.

Podle ustanovení § 27a odst. 1 zákona č. 36/1964 Sb. o organizaci soudů a o volbách soudců (úplné znění zákona bylo vyhlášeno pod č. 19/1970 Sb.) přikázal předseda Nejvyššího soudu ČSSR senátu Nejvyššího soudu ČSSR k zaujetí stanoviska otázku sjednocení výkladu ustanovení § 20 odst. 4 zákona č. 101/1964 Sb. a § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb., protože při sledování rozhodnutí nejvyšších soudů republik (§ 27 odst. 1 zákona o organizaci soudů a o volbách soudců) byla

Nejvyšším soudem ČSSR zjištěna rozdílnost výkladu uvedených ustanovení v rozhodnutích senátů Nejvyššího soudu ČSR a Nejvyššího soudu SSR.

Vyjádření generálního prokurátora ČSSR, předsedy Nejvyššího soudu ČSR a předsedy Nejvyššího soudu SSR, vyžádaná k otázce výkladu ustanovení § 20 odst. 4 zákona č. 101/1964 Sb. a § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb. předsedou Nejvyššího soudu ČSSR podle ustanovení § 27a odst. 2 zákona o organizaci soudů a o volbách soudců, obsahují shodné závěry, že při výpočtu průměrného měsíčního výdělku ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb. nelze přihlížet ani ke dnům, v nichž bylo pobíráno nemocenské, ani k částce, která byla za tyto dny vyplacena na nemocenském.

Vyjádření předsedy Nejvyššího soudu ČSR dále uvádí, že při výraznějším zkrácení doby, po kterou pracovník skutečně pracoval, by zjištěný průměr hrubých výdělků nestačil k posouzení otázky případného poklesu výdělku zejména z toho důvodu, že se podle ustanovení § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb. považují za spolehlivý podklad hrubé výděvky dosažené za šest měsíců. Jestliže tedy nebude možno v takových případech z uvedených důvodů vycházet z období posledních šesti měsíců (vzhledem k pracovní neschopnosti pracovníka během nich), nebude dán důvod k odnětí částečného invalidního důchodu.

Vyjádření předsedy Nejvyššího soudu SSR obsahuje také úvahu o tom, že řešení případů pracovníků pobírajících v posledních šesti měsících nemocenské, je možno hledat nikoli v jiném způsobu výpočtu průměrného měsíčního výdělku, ale v náležitém stanovení doby pro spolehlivé posouzení podstatného poklesu výdělku.

Federální ministerstvo práce a sociálních věcí uvádí ve svém vyjádření, že při výkladu § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb. je třeba mít také na zřeteli, že jde o zjištění výše výdělku, kterého je schopen dosahovat a také dosahuje částečně invalidní pracovník. Pokles výdělku, který není v příčinné souvislosti s trvalým zdravotním stavem pracovníka, ale jen následkem nahodilé a třeba i úplné, ale jen přechodné pracovní neschopnosti, nutně zkresluje potřebné zjištění, kolik je pracovník schopen si vydělat a také vydělává za takových poměrů, kdy jeho výdělečná schopnost je ovlivněna jen tímto jeho zdravotním stavem, pro nějž byl uznán částečně invalidním.

Senát Nejvyššího soudu ČSSR zaujal podle ustanovení § 27 odst. 1 písm. c/ zákona o organizaci soudů a volbách soudců (jehož úplné znění bylo vyhlášeno pod č. 19/1970 Sb.) stanovisko k zajištění jednotného výkladu ustanovení § 20 odst. 4 zákona č. 101/1964 Sb. a § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb., a to tak, že při zjišťování podstatného poklesu výdělku pracovníka, který byl v rozhodném období pro výpočet důchodu neschopen práce, je třeba vyloučit vliv skutečností, které by mohly zkreslovat závěr o jeho skutečném hrubém výdělku, jakož i o míře jeho pracovní schopnosti, že tedy nelze přihlížet při zjišťování podstatného poklesu výdělku ani k dobám pracovní neschopnosti, za něž je poskytováno nemocenské, ani k poskytovanému nemocenskému, a že byl-li pracovník dlouhodobě ve stavu pracovní neschopnosti a krátké období jeho pracovní činnosti v této době neposkytuje dostatečný podklad pro úvahu, zda u něho nastal podstatný pokles výdělku, je zapotřebí zkoumané období přiměřeně prodloužit.

Z odůvodnění:

Při výkladu ustanovení § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb. je zapotřebí především vycházet z toho, že tu jde o provedení § 20 odst. 4 zákona č. 101/1964 Sb., /1/ které stanoví podmínky pro nárok na částečný invalidní důchod. Tento důchod je určen pracovníku, od něhož společnost očekává, že bude ve prospěch celku pokračovat ve společensky účelné práci, přestože pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav může dosáhnout jen podstatně nižšího výdělku. Účelem tohoto důchodu je odškodnit tedy skutečnou hospodářskou ztrátu. Poskytování částečného invalidního důchodu má současně umožnit, aby pracovník mohl pracovat co nejdéle v zaměstnání, které je pro něho vhodné i z hlediska

využití jeho zachované pracovní schopnosti. Z toho vyplývá také požadavek uvedeného zákonného ustanovení, aby mezi zmenšenou pracovní schopností pracovníka a podstatným poklesem jeho výdělku byla dána příčinná souvislost. To platí jak pro úvahu, zda jsou splněny podmínky pro přiznání částečného důchodu, tak i pro úvahu o trvání nároku na tento důchod.

Tento cíl sleduje také ustanovení § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb. tím, že ukládá povinnost srovnání průměrů hrubých výdělků za posledních šest měsíců s průměrným měsíčním výdělkem, z něhož se vypočítává důchod bez omezení podle ustanovení § 9 odst. 3 zákona č. 101/1964 Sb. Pokud bylo nutné upravit určité rozdíly, k nimž by mělo být při prováděném srovnávání výdělků přihlédnuto, pak to bylo ve vyhlášce č. 102/1964 Sb. výslovně uvedeno. Nadto výrazem „zpravidla“ v ustanovení § 9 odst. 1, věta první, vyhlášky č. 102/1964 Sb. je naznačena možnost řešení nepravidelných případů v tom směru, že není nutno trvat na vyhláškou stanovené míře podstatného poklesu výdělku, popřípadě, že lze pro zjištění podstatného poklesu výdělku vycházet i z průměru hrubých výdělků pracovníka za dobu delší než šest měsíců.

Ustanovení § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb. neupravuje výslovně způsob zjišťování podstatného poklesu výdělku v případě, že pracovník byl v období, za které je sledován průměr jeho hrubých výdělků, ve stavu pracovní neschopnosti. Je tedy zapotřebí dovodit závěry v tomto směru výkladem, přičemž je nutno vycházet z toho, že změny výše výdělku ve zkoumaném období, k nimž dochází na základě nahodilých, mimořádných skutečností, nemohou ovlivnit závěr, zda došlo k podstatnému poklesu výdělku. Nahodilými skutečnostmi jsou příjmy, jež nejsou jen vyjádřením individuálních pracovních zásluh pracovníka, a z nichž tedy nelze usuzovat na míru jeho zachované pracovní schopnosti. Je pak důsledné, aby se také nepřihlíželo k nahodilým skutečnostem, na jejichž základě dochází u pracovníka ve zkoumaném období k poklesu příjmů. Takovou skutečností je i dočasná pracovní neschopnost, při níž se místo výdělku poskytuje nemocenské zpravidla nižší než výdělek (nejsou ovšem jen ojedinělé i případy, kdy nemocenské je vyšší než výdělek). Zahrnutí doby pracovní neschopnosti do doby, za kterou se zjišťuje průměr hrubých výdělků pracovníka, by znamenalo zkreslené posouzení výdělkových schopností pracovníka, neboť připočtením nemocenského k výdělku by se zpravidla snižoval průměr výdělku. Jestliže by se pak v době pobírání nemocenského hledělo jako k době bez výdělku, jak to učinila uváděná rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR, pomíjel by se zcela příjem, který ovlivňuje životní úroveň pracovníka, a již proto nelze tento postup považovat za správný způsob zjišťování průměru životní úrovně pracovníka dosažené jeho prací za normálních pracovních podmínek.

Účelu částečného invalidního důchodu tedy odpovídá závěr, že při zjišťování podstatného poklesu výdělku nelze přihlížet ani k dobám pracovní neschopnosti, za něž je poskytováno nemocenské, ani k poskytovanému nemocenskému.

Jestliže pak v posledních šesti měsících před posuzováním podmínek pro přiznání nebo trvání nároku na částečný invalidní důchod byl pracovník dlouhodobě v nemocenském stavu a krátké období pracovní činnosti v této době neposkytuje spolehlivý podklad pro úvahu, zda u něho nastal podstatný pokles výdělku, je zapotřebí postupovat tak, aby bylo dosaženo účelu sledovaného ustanovením § 18 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb. Tímto účelem je zjištění výše skutečného výdělku co nejspolehlivěji a nejúplněji pro posouzení zachované pracovní schopnosti pracovníka. To vyplývá již z toho, že vyhláška stanoví pokládat za podstatný pokles výdělku skutečnosti zde uvedené jen „zpravidla“ (nikoli tedy bezvýhradně). Jestliže tedy pracovník byl ve sledovaném šestiměsíčním období po delší dobu v nemocenském stavu a jestliže krátké období jeho pracovní činnosti v této době neposkytuje dostatečný podklad pro úvahu, zda u něho nastal podstatný pokles výdělku, je zapotřebí přiměřeně prodloužit zkoumané období. Doby prodloužení tohoto období je pak třeba volit tak, aby skutečný výdělek pracovníka byl zjištěn co nejúplněji a nejspolehlivěji.

1) Úplné znění zákona se změnami a doplňky pod č. 5/1972 Sb.